

6. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В. В. Радула, вид. 2-е. Харків: Мачулін, 2015. 444 с.

7. Узнадзе Д. Н. Мотивация – период, предшествующий волевому акту. *Психология личности. Тексты* / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузыреч. Тб, 1982. С. 80-84.

REFERENCES

1. Berns, R. (1986). *Razvitiye YA-kontseptsii i vospitaniye* [The development of self-concept and education]. Moscow.

2. Dzheymys, U. (1991). *Psikhologiya* [Psychology]. Moscow.

3. Podofyey, S. O. (2017). *YA-kontseptsiya lyudyny yak potentsial stanovlennya yiyi sub"yektynosti* [Self-concept of a person as the potential for the formation of his subjectivity]. Kyiv.

4. Savchenko, N. S. (2013). *Pedahohichna pidtrymka studenta VYSHU v aspekti samorozvytku* [Pedagogical training of a student of the Higher School of Economics in the aspect of self-development]. Odesa.

5. Safin, V. F. (2004). *Samoopredeleniye lichnosti. Teoreticheskiye i empiricheskiye aspekty issledovaniya* [Self-determination of personality. Theoretical and empirical aspects of the study]. Ufa.

6. *Sotsiolo-ho-pedahohichnyy slovnyk* (2015). [Sociological and pedagogical dictionary]. Kharkiv.

7. Uznadze, D. N. (1982). *Motivatsiya – period, predshestvuyushchiy volevomu aktu* [Motivation – the period preceding the act of will]. Tbilisi.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДУБІНКА Микола Михайлович – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійне самовизначення особистості; педагогіка вищої школи; вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, теорія і практика позашкільної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DUBINKA Mykola Mikhaylovich – Candidate of Pedagogic Sciences, associate professor, doctoral student Department of Pedagogy and Special of Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: self-determination of personality; pedagogics of higher school; study of pedagogical inheritance of V. O. Sukhomlynskyo, theory and practice of extracurricular education.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2022 р.

УДК 37.017:502]:355.58-051

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-100-105

ДУШЕЧКІНА Наталія Юрївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

ORCID: <https://orcid/0000-0002-4203-7122>

e-mail: nataxeta74@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Мінливість природного і соціокультурного простору висуває підвищені вимоги до фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, здатних самостійно і відповідально виконувати функції по формуванню глобально орієнтованого світогляду на основі цілісної картини світу, розвитку у них екологічної культури, екологічної свідомості, мислення, екологічно обґрунтованої поведінки.

Інтенсифікація вищої освіти висуває завдання впровадження в практику закладів освіти нових технологій. Однією з тенденцій сучасної вищої освіти є тенденція екологізації. Екологізація освіти може бути віднесена до розряду сучасних проблем порівнянних з проблемами виживання людства.

Процеси екологізації вищої освіти обумовлені тим, що екологічна підготовка майбутніх фахівців оперативно-рятувальної

служби цивільного захисту стає однією з важливих задач, що стоять перед сучасним закладом вищої освіти, у зв'язку з глобальною екологічною кризою і низьким рівнем екологічної культури населення.

У зв'язку з цим екологічна освіта стає не тільки пріоритетним, але і системоутворюючим фактором освіти людства в цілому.

Соціально-економічні фактори і умови пов'язані з подальшим поглибленням і загостренням екологічних протиріч, є в більшості випадків результатом екологічної безграмотності населення. Відмова від природної поведінки і діяльності, заміна моральних цінностей на споживчі породили соціальну, екологічну, культурну кризу.

Потреби регулювання екологічних процесів в глобальних і регіональних масштабах визначають необхідність подолання сформованого протиріччя між наявним і належним рівнем екологічної культури

населення. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають формування екологічної культури фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в закладах вищої освіти і їх професійна готовність до вирішення завдань екологічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потреба суспільства в підвищенні екологічної грамотності громадян, формуванні нових ціннісних орієнтирів відповідно до індивідуальних здібностей і потреб особистості висуває підвищені вимоги до вдосконалення екологічної освіти майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

Соціальні аспекти екологічної освіти здобувачів у ЗВО пов'язані з необхідністю забезпечення майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту екологічними знаннями, вміннями, навичками не тільки аналітичного, а й прогностичного характеру.

Даною проблемою займалось багато вітчизняних та зарубіжних вчених, які використовували різні підходи до дослідження.

Феномен екологічної культури, різні аспекти її становлення і розвитку були предметом наукових досліджень багатьох авторів (О. Анісімов, А. Бабакова, О. Бондар, С. Дерябо, А. Захлебний, І. Зверев, Е. Когай, В. Крисаченко, Л. Курняк, О. Лабезна, М. Моїсеєв, Н. Пустовіт, Н. Реймерс, І. Суравегіна, В. Ясвін та ін.). Проте, їх основна частина присвячена становленню екологічної культури у фахівців різного профілю в вищій школі.

Питання екологічної підготовки здобувачів закладів вищої освіти, формування екологічної культури були предметом вивчення В. Васильєвої, Л. Лук'янової, Н. Грейди, О. Пруцакової, С. Совгіри, М. Шаповал, М. Шведа, Н. Ясінської.

Професійний підхід до екологічної освіти лежить в основі досліджень Н. Александрової, В. Андрущенко, С. Глазачева, А. Єфімова, М. Зацепіної, І. Пономарьової, О. Попової, І. Muskhanova та ін.

Проблеми екологічної освіти та її гуманізації розглядаються в працях О. Біди, А. Гагаріна, Д. Марковича, О. Микитюка, Н. Несговорової, Л. Титаренко, Є. Голодилової та інших учених.

На основі системного підходу здійснювали дослідження з визначення цілей, виявлення оптимального поєднання елементів змісту і форм навчання на різних етапах екологічної освіти здобувачів А. Бродський, В. Данильчук, А. Миронов, В. Назаренко, В. Пасічник, В. Сластьонін та ін.

Л. Лук'янова в своїй роботі інтерпретує екологічну культуру як своєрідний світоглядний «образ світу», в якому відображено такий стан соціально-природних залежностей, який характеризує їх гармонійну єдність, раціональне освоєння людиною природної та соціальної дійсності й утвердження в цьому процесі своєї власної індивідуальної самобутності [3].

Екологічна освіта здобувачів в ЗВО, завдяки діяльності вчених, набула цілісного характеру, відповідного сучасній освітній парадигми. Однак в теорії і практиці вищої педагогічної освіти не було навіть постановки проблеми в ракурсі синтезу екологічної та педагогічної освіти; екологічну, педагогічну освіту і методичну підготовку здобувачів розглядалося ізольовано одне від одного, як самостійні підсистеми в підготовці фахівця в закладі освіти [1, с. 27].

Дослідження показало, що фундаментальні наукові праці, присвячені еколого-педагогічній освіті здобувачів на основі взаємодії і взаємозв'язку наук і освітніх компонентів мало розкриті в структурі екології та педагогіки.

Таким чином, актуальність поставленої проблеми визначається наступними завданнями:

- розумінням важливості екологічної освіти як провідного механізму у вирішенні екологічних проблем та попередження сучасної екологічної кризи;

- забезпеченням фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту системними знаннями про закономірні взаємозв'язки людини з природою, культурою та суспільством;

- нерозробленістю цілісної теоретичної концепції системи еколого-педагогічної освіти фахівця цивільного захисту.

Мета статті полягає у розкритті та розробці педагогічної спрямованості у формуванні екологічної культури майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб виявити функції екологічної культури в суспільстві, позначимо спочатку основні функції загальної культури як специфічного феномена людської діяльності.

Виділяються такі функції: пізнання світу, перетворення світу з матеріальної точки зору, забезпечення умов спілкування, регулювання діяльності та поведінки, встановлення і підтримка системи цінностей, норм поведінки і моралі. Відповідно до означених функцій стає очевидним те, що призначення екологічної культури полягає в екологізації не тільки культури, а й усіх інших феноменів суспільства: економіки, науки, громадських відносин тощо. Для того, щоб визначитися чим

е екологічна культура: частиною загальної культури, самостійним феноменом, визначальним вектором, відштовхнемось від двох полярних визначень: 1) екологічна культура зливається із загальним поняттям культури і втрачає, таким чином, свій специфічний зміст; 2) спосіб діяльності, спрямований на формування цілісної системи «природа - суспільство» [7, с. 123].

Виходячи з викладеного, правомірно стверджувати про можливість синтезу педагогічних та екологічних знань через екопедагогічну парадигму мислення як особистісне суб'єктивне сприйняття екосистеми в її об'єктивній цілісності та глобальності через адекватну ціннісну детермінацію. Детально розглядаються основи педагогічної освітньої парадигми з метою виявлення їх зв'язку з екологічною освітою як процесом формування нового екокультурного рівня розвитку особистості.

Ми поділяємо думку автора, що метою сучасної професійної освіти є відповідна підготовка майбутніх фахівців різних спеціальностей до здійснення раціональної діяльності, спрямованої на охорону та поліпшення стану навколишнього природного середовища, попередження цивілізаційних загроз і вирішення глобальних екологічних проблем, пов'язаних з діяльністю людини [2].

Формування екологічної культури майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту досягається вирішенням таких завдань: виховання розуміння сучасних проблем навколишнього середовища та усвідомлення їх актуальності для всього людства, своєї країни і рідного краю; розвиток особистої відповідальності за стан навколишнього середовища на національному й глобальному рівнях; засвоєння кращих досягнень загальнолюдської і національної культур, розуміння багатогранної цінності природи; сприйняття переходу набутих знань в особисті переконання, які б виключали можливість лицемірства щодо природи; розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки; виховання постійної турботи про власне здоров'я та вироблення навичок його збереження; залучення підростаючого покоління до активної природоохоронної діяльності на основі набутих знань і ціннісних орієнтацій [6].

Умовно в понятті «екологічна культура» можна виділити чотири основні компоненти: екологічні знання (природничі, соціогуманітарні, технічні та ін.); екологічне мислення (здатність до встановлення причинно-наслідкових, ймовірнісних,

прогностичних та інших видів зв'язків); екологічно виправдана поведінка (перехід екологічних знань, екологічного мислення в повсякденну норму вчинку); культура почуттів (моральний «резонанс», здатність до співчуття, переживання, благоговіння перед життям) [7].

Сучасна екологія інтегрує в собі знання фундаментальних наук про природу, суспільство, техніку, елементи медичних і математичних знань. В результаті цього екологія перетворилася на потужний інтегруючий фактор навчання, виховання і розвитку, підвищилася світоглядна і культурологічна значимість.

Основою інтеграції змісту екологічної освіти є сутність екологічного знання, що має глибоко міждисциплінарний характер і ускладнюється внаслідок одночасного розвитку загальноекологічної концепції [8, с. 675].

Теоретичне обґрунтування та практичне впровадження багаторівневої системи в закладах вищої освіти надає можливість широкого і усвідомленого вибору спеціальностей, створення реальних можливостей конкурсного відбору для отримання освіти і кваліфікації на наступних щаблях, ширшої мобільності в темпах навчання, формування у випускників здатності перебудовуватися і отримувати на базі університетської освіти нові спеціальності.

Аналіз науково-методичної літератури дозволив з'ясувати, що екологічна культура фахівця оперативно-рятувальної служби цивільного захисту об'єднує соціальні, інтелектуальні та моральні якості, а також досвід особистості і проявляється у всіх видах практичної діяльності, в усіх відношеннях і поведінці в суспільстві і природі, спрямованих на збереження і відтворення умов стійкості життя [5].

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми показав, що екологічна освіта в закладах вищої освіти поступово ставала необхідним компонентом професійної підготовки фахівця. Поступово метою екологічної освіти стає не стільки формування екологічних знань, скільки розвиток екологічної культури та світогляду [4, с. 367].

Існують значні теоретичні та практичні дослідження, проведені при розробці змісту екологічної освіти в ЗВО. В даний час можна констатувати накопичення достатніх відомостей, які б свідчили про два зустрічних процеси - інтеграції і диференціації екологічних знань у змісті вищої освіти.

Проводиться робота по вдосконаленню змісту екологічної освіти в ЗВО, за визначенням наукових, ціннісних, нормативних, морально-естетичних і діяльнісних компонентів змісту, їх співвідношення і ролі в розвитку екологічної

культури особистості; по виявленню принципів відбору і конструювання змісту екологічної освіти. А також здійснювалася робота по виявленню оптимального поєднання елементів змісту і форм навчання на різних етапах екологічної освіти, що реалізується на принципах безперервності, професіоналізації, варіативності теоретичної і практичної підготовки.

Цілісний специфічний комплекс якостей особистості змушує нас на створення моделі професійно-кваліфікаційної характеристики фахівця.

Для розробки професійно-кваліфікаційної характеристики фахівця цивільного захисту нами вивчалися багатоаспектна праця фахівця, сфери його діяльності; визначався обсяг знань, умінь і навичок, необхідних фахівцю; встановлювалися умови всебічного розвитку його особистості.

Професіоналізації фахівця оперативнорятувальної служби у формуванні екологічної культури сприяє педагогічна і методична підготовка і особливо такі навчальні дисципліни та курси за вибором, як «Основи екологічної культури фахівця», «Методика екологічної освіти».

В системі безперервної екологічної освіти та системі вищої освіти еколого-педагогічна освіта здобувачів є однією з важливих підсистем, так як вона виконує прогностичну функцію освіти.

Для розробки теоретичних основ еколого-педагогічної освіти недостатньо простого накопичення відомостей з екологічних, педагогічних, психологічних, методичних та інших наук, так як еколого-педагогічна освіта має найважливіші аспекти – формування екологічної культури і особистісної, професійної готовності здобувачів до екологічного світогляду.

Педагогічна функція є провідною для системи еколого-педагогічної освіти. Вона забезпечує педагогічну сутність професійної підготовки майбутнього фахівця оперативнорятувальної служби та підсилює формування екологічної культури фахівця.

Зміст екологічної освіти розвиває логічне мислення здобувачів, інтелектуальні та практичні, навчальні та дослідницькі вміння.

Компонентом системи еколого-педагогічної освіти є процес навчання. Цілі, зміст і процес навчання перебувають у взаємозв'язку і взаємовпливі. Обсяг, структура змісту залежить від закономірностей навчання, форм, методів і засобів навчання. І разом з тим, зміст визначає вибір форм, методів і засобів навчання.

Еколого-педагогічну освіту поєднує в собі аудиторні та позааудиторні форми, що дозволяють поєднати теоретичне і практичне

навчання, а також поєднати навчання з фаховою діяльністю.

Для процесу навчання провідне значення мають відомі дидактичні принципи: виховання характеру навчання, поєднання навчання з виробничою практикою, систематичність формування знань, умінь і навичок; принципи, що мають універсальне значення незалежно від видів і форм підготовки.

Особливе значення має поєднання індивідуальних і колективних форм діяльності здобувачів. Реалізація дидактичного принципу єдності індивідуальних і колективних форм в процесі еколого-педагогічної освіти пояснюється тим, що здобувачі навчаються в колективі навчальної групи, курсу і після закінчення вишу працюють в колективах підприємств і організацій, державній службі надзвичайних ситуацій, тощо.

В процесі еколого-педагогічного навчання найбільш ефективним є використання всіх активних методів навчання (розвивального і проблемного навчання) в їх комплексному поєднанні. На лекційних заняттях переважно використовуються методи теоретичного навчання із застосуванням засобів наочності, на лабораторних заняттях, широке застосування знаходять практичні і наочні методи навчання. Методи практичного навчання найбільш часто реалізуються при виконанні здобувачами лабораторних, практичних робіт, проведення експерименту, дослідів, спостережень.

Методи активного теоретичного і практичного навчання сприяють підвищенню рівня екологічної та педагогічної освіченості здобувача. Розвиток таких інтегральних показників, як екологічна культура і готовність до екологічної освіти, визначається комплексним застосуванням всіх методів.

Цілісну, всебічну і об'єктивну оцінку якості еколого-педагогічної освіти може дати тільки система критеріїв, яка дає можливість оцінити не тільки результати еколого-педагогічної освіти здобувачів, а й ефективність змісту, процесу, їх відповідність цілям еколого-педагогічної освіти [4, с. 371].

У визначенні критеріїв оцінки еколого-педагогічної освіти фахівців оперативнорятувальної служби цивільного захисту ми спиралися на системний підхід.

Засвоєння екологокультурних знань фахівцями аналізувалося за результатами тестування, контрольних робіт і відповідей на іспитах і заліках. Засвоєння екологічних умінь оцінювали на лабораторних та практичних заняттях.

В процесі проведеного дослідження відзначимо зміни в засвоєнні знань, умінь, навичок з екологічної культури, відносин і цінностей фахівцями цивільного захисту в період їх підготовки.

Недостатньо високий теоретичний рівень змісту дисципліни «Екологія», позначив необхідність включення в зміст екологічних законів і закономірностей, зміни послідовності вивчення тем, застосування ефективних форм і активних методів навчання. Після експериментального навчання здобувачі показали високий рівень теоретичних знань з екологічної культури (за узагальненими результатами тестування і іспитів).

Статистичні дані результатів засвоєння екологічних знань підтвердили ефективність впровадження системи еколого-педагогічної освіти, де ключовим показником була екологічна культура. Отримані результати відображають тенденції соціалізації, екологізації та професіоналізації особистості здобувача вищої освіти в процесі впровадження системи еколого-педагогічної освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Вирішення завдань дозволило досягти мети даного дослідження: виявити педагогічне спрямування формування екологічної культури фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у процесі професійної підготовки; підвищити рівень екологічної культури здобувачів.

Методологічними основами концепції побудови системи еколого-педагогічної освіти здобувачів цивільного захисту є інтеграційна методологія, стратегічні напрями розвитку екологічної культури, методологічні функції, філософське розуміння державної, національної, громадської, особистісної цінності.

Зміст екологічної культури фахівця відбиває загальні тенденції розвитку суспільства, що становить складне явище, що визначається як загальними екологічними проблемами, і основними завданнями вдосконалення професійної підготовки фахівців.

У процесі дослідження доведено необхідність і перспективність еколого-педагогічної освіти. Результати успішності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту з екологічних і методичних дисциплін свідчать про високий рівень засвоєння знань, повноти та оперативності оволодіння екологічними і методичними вміннями, оволодінні новими видами екологічної культури, підвищений інтерес до вивчення екології і до проблем екологічної освіти здобувачів.

Дослідження показало, що така методика формування екологічної культури майбутніх фахівців сприяє більш ефективній професійній підготовці фахівців, розкриває його раціональну та емоційну сферу, дає можливість зрозуміти головний сенс загальнолюдських цінностей, поступово змінюючи як систему відносин, так і поведінку здобувача в

екологічному середовищі, спрямовуючи його у бік справжньої турботи про навколишній світ.

На підставі проведеного дослідження можна вважати перспективними такі положення, що вимагають подальшого вивчення.

Культура поєднає подвійну детермінацію суспільної форми діяльності (законами зовнішньої природи та соціальної дійсності) в єдиний універсальний процес. Звідси у культурі виявляється гармонійна цілісність соціального та природного світопорядку. У ній дійсність відображається не тільки як безпосередньо існуюче, але і в перспективних формах практики, тобто у тому вигляді, в якому вона має бути в результаті практичного існування. Екологічна культура виражає матеріально-предметне та духовно-практичне ставлення людини до світу. У цьому контексті її можна визначити як спосіб та міру реалізації сутнісних сил у процесі предметно-практичної діяльності з освоєння природи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Анацька Н. В. Рубежі формування екологічної освіти як філософського знання. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*: науковий журнал Дніпропетровського національного університету. Вип. 1(1). 2011. С. 26–33.
2. Душечкіна Н. Ю. Формування екологічної культури студентів в аспекті концептуалізації розвитку вищої освіти. *Сучасний рух науки*: тези доп. VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6-7 червня 2019 р. Дніпро, 2019. С. 504-509.
3. Лук'янова Л. Б. Екологічна освіта у професійно-технічних навчальних закладах: теоретичний і практичний аспекти: *монографія*. К.: Міленіум, 2006. 252 с.
4. Левченко Н. В. Формирование экологически ориентированного мировоззрения в системе образования: теоретические подходы. *Интеграция образования*. 20. № 3. 2016. С. 364–373.
5. Пономаренко С. І. Практична екологічна діяльність майбутнього фахівця цивільного захисту – важливий засіб формування екологічної культури. *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної он-лайн конференції (Київ 10 лютого 2022 р.). С. 20–22.
6. Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є., Душечкіна Н. Ю. Освітнє середовище вищого навчального закладу та його можливості у формуванні екологічної культури майбутніх фахівців. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: матеріали другої Міжн. наук.-практ. конф., (м. Умань, 5-6 жовтня 2017 року). Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. С. 122–127.
7. Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є., Душечкіна Н. Ю. Огляд основних підходів до визначення сутності екологічної культури. *Компетентнісно орієнтований підхід в освіті: сучасні виклики та підходи*: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (16 травня 2017 р.). Луцьк, 2017. С. 16–21.

8. Zatssepina, M., Popova, O., Filippova, A., Muskhanova, I., Yakhyaeva, A., Ishmuradova, A. Conditions and technologies of students ecological culture formation. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*. 12. 2017. Pp. 673–683.

REFERENCES

1. Anatska, N. V. (2011). *Rubezhi formuvannia ekolohichnoi osvity yak filosofskoho znanntia* [Boundaries of the formation of environmental education as philosophical knowledge]. *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. Dnipro.

2. Dushchikina, N. Iu. (2019). *Formuvannia ekolohichnoi kultury studentiv v aspekti kontseptualizatsii rozvytku vyshchoi osvity*. [Formation of environmental culture of students in the aspect of conceptualization of the development of higher education]. *Suchasnyi rukh nauky* Dnipro.

3. Lukianova, L. B. (2006). *Ekolohichna osvita u profesiino-tehnicnykh navchalnykh zakladakh: teoretychni i praktychni aspekty* [Environmental education in vocational and technical educational institutions: theoretical and practical aspects]: *monohrafiia*. Kyiv.

4. Levchenko, N. V. (2016). *Formyrovanye ekolohicheskyy oryentirovannoho myrovozzreniya v systeme obrazovaniya: teoretycheskye podkhody*. [Formation of an ecologically oriented worldview in the education system: theoretical approaches]. *Yntehratsiia obrazovaniya*.

5. Ponomarenko, S. I. (2022). *Praktychna ekolohichna diialnist maibutnoho fakhivtsia tsyvilnoho zakhystu – vazhlyvyi zasib formuvannia ekolohichnoi kultury*. [Practical ecological activity of the future civil protection specialist is an important means of forming an ecological culture]. *Aktualni problemy, priorityetni napriamky ta stratehii rozvytku Ukrainy*. Kyiv.

6. Sovhira, S. V., Honcharenko, H. Ie., Dushchikina, N. Iu. (2017). *Osvitnie seredovyshche vyshchoho navchalnoho zakladu ta yoho mozhlyvosti u formuvanni ekolohichnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv*

[The educational environment of a higher educational institution and its possibilities in the formation of the ecological culture of future specialists]. *Modernizatsiia osvithno seredovyshcha: problemy ta perspektyvy*. Uman.

7. Sovhira, S.V., Honcharenko, H.Ie., Dushchikina, N.Iu. (2017). *Ohliad osnovnykh pidkhodiv do vyznachennia sutnosti ekolohichnoi kultury* [An overview of the main approaches to determining the essence of ecological culture]. *Kompetentnisno oriyentovanyi pidkhid v osviti: suchasni vyklyky ta pidkhody* Lutsk.

8. Zatssepina, M., Popova, O., Filippova, A., Muskhanova, I., Yakhyaeva, A., Ishmuradova, A. (2017). Conditions and technologies of students ecological culture formation. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*. 12. 673–683.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДУШЕЧКІНА Наталія Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: екологічна культура, екологічний світогляд, формування екологічної культури та світогляду у фахівців різних спеціальностей.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DUSHECHKINA Nataliia Yuriivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Chemistry, Ecology and Methods of Teaching Uman State Pavlo Tychyna Pedagogical University.

Scientific interests: ecological culture, ecological worldview, formation of ecological culture and worldview among specialists of various specialties.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2022 р.

УДК: [378:373.3-051]:004

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-105-109

ЖИГОРА Ірина Валеріївна –

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5796-2062>
e-mail: i.zhugora@gmail.com

ЖИГОРА Валерій Сергійович –

аспірант кафедра педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7395-0264>
e-mail: giggsovic@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій демонструє нові можливості для

оптимізації процесу навчання, зокрема навчання мов, на всіх рівнях. Виникнення мережі «Інтернет», веб-технологій, можливості мас-медіа, упровадження інформаційно-